«Μερκούρεια 2003»: Εθνικό Θέατρο

Παρ-ερμηνεύοντας τη «Μήδεια»

Κανένα μεγάλο έργο δεν υπακούει σε «τελειολογίες» και τελεολογίες. Είναι ένα άπαστο σώμα, που διαρκώς μας προκαλεί να το «παρ-ερμηνεύσουμε» (mis-reading). Και οι παρ-ερμηνείες εκείνες που κατορθώνουν να αρθρώσουν ένα νέο κείμενο μέσα από το πρωτότυπο είναι αυτές που τελικά συνθέτουν και τον ιστό της ιστορίας και της διαχρονίας του.

Του **ΣΑΒΒΑ ΠΑΤΣΑΛΙΔΗ,**
καθηγητή Θεατρολογίας του ΑΠΘ

Κάθε καινούργια παράσταση μιας «Μήδειας», λόγου χάρη, δεν είναι η παράσταση του πρωτοτύπου, αλλά των αναγνώσεων που διαμεσολάβησαν για να φτάσει το πρωτότυπο ίσαμε δω, των αναγνώσεων εκείνων που είχαν ως μοναδική φιλοδοξία να αποδείξουν ότι το έργο ζει και μας αφορά, είναι δικό μας. Και ένα τέτοιο «δικό μας» θέατρο προσπάθησε να βγάλει μέσα από την «παρ-ερμηνευτική» του ματιά ο Στ. Λιβαθινός με το Εθνικό Θέατρο. Σε κάποιους άρεσε. Σε κάποιους όχι. Το ότι θα μπορούσε και πολύ καλύτερα, είναι βέβαιο.

Για να ξεκαθαρίσω τα πράγματα, δε διαφωνώ με την ιδέα του να «γειώσει» το θεϊκό και το τραγικό μέσα από αναγνωρίσιμους κώδικες της καθημερινότητας. Θα έλεγα πως είναι υποχρέωση κάθε σκηνοθέτη να το κάνει. Ούτε βρήκα (εικαστικά) ενοχλητική την τεράστια πισίνα που επέλεξε να βάλει στο κέντρο της σκηνής (το σκηνικό της Ε. Μανωλοπούλου), όπως δε βρήκα άστοχη την έμφαση που δίνεται στο νερό ως βασικό σύμβολο θανάτου, αναγέννησης, εξαγνισμού, καταγωγής της ηρωίδας, όπως επίσης και του ταξιδιού που τη φέρνει μέχρι την Ελλάδα -παρόλο που έπρεπε, για λόγους σωστότερης απόδοσης του μύθου, να υπάρξει και κάποια ισορροπία με το άλλο σύμβολο, τη φωτιά, που χαρακτηρίζει τις θεϊκές καταβολές της Μήδειας (εγγονή του Ηλιου). Ακόμη και αυτή η «ειρωνική» παρουσία της ορχήστρας (η μουσική του Θ. Αμπαζή), στο πρότυπο γάμων ξιπασμένων νεόπλουτων, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καίριο σχόλιο, εάν κατέληγε μαζί με όλες τις άλλες «μικροπροτάσεις» σε μια καλά συγκροτημένη και στέρεη «μακρο-πρόταση», όπως λένε οι σημειολόγοι, που να δικαιώνει μέσα από τις αναλογίες της το μέγεθος των δανείων της και να αντέχει στους κραδασμούς της «παρ-ερμηνείας» (νέας προσέγγισης). Κι εδώ νομίζω είναι που την πάτησε η σκηνοθεσία. Το βασικό της χαρτί μπορεί να ήταν αναγνωρίσιμο, ήταν όμως σαθρό. Δεν υπήρχε περίπτωση να αντέξει στο βάρος. Η Μήδεια δεν είναι η Τζόαν Κόλινς της «Δυναστείας». Είναι από μόνη της ένας κόσμος μοναδικός, σκηνοθέτρια, συγγραφέας και πρωταγωνίστρια της δικής της μοναχικής και αιρετικής (μυθ)ιστορίας.

Με ευκολία

Η Κουλίεβα μπορεί να είναι ταλαντούχα, δεν είναι όμως για όλους τους ρόλους. Εύκολα στομφάρει, όπως και εύκολα καλουπώνει τα σκηνικά της προσωπεία μέσα σε άβολες υποκριτικές φόρμες (να θυμίσω την Κασσάνδρα της στις «Τρωάδες», σε σκηνοθεσία Αντύπα). Γιατί αυτή η υστερική Μήδεια; Πού πήγαν οι τόσες και τόσες πτυχώσεις και μεταπτώσεις του εσωτερικού της δράματος; Γιατί αυτό το «κεντερικό» τρέξιμο πέρα δώθε; Και γιατί αυτό το επί τούτοις ξενικό αξάν, το οποίο στο τέλος δεν προέβαλλε την ετερότητά της αλλά μια γραφικότητά; Και από πού κι ώς πού γραφική η Μήδεια; Ο Ιάσονας του Μαυρίτσακη επεικώς καλός σε λίγες μόνο στιγμές, όπως και ο Κρέοντας του Ημελλου. Ο Αιγέας του Β. Ανδρέου ως φιγούρα και ως παίξιμο εκτός κλίματος. Η τροφός της Μ. Σαββίδου τυποποιημένη. Καλύτερος ο «Αγγελος» του Α. Τρουμπάκη. Ο Χορός ασυζητητί το πλέον προβληματικό κομμάτι. Μπορεί να έδωσε την ατμόσφαιρα του κοσμικού πάρτι, δεν έδωσε όμως το στίγμα της συμμετοχής του στο δράμα της ηρωίδας. Περιορίστηκε σε ένα ρόλο κουτσομπολιστικο. Η λυρική μετάφραση του Σ. Πασχάλη με πολύ καλά στοιχεία.

Ο Λιβαθινός είναι ένας ικανός σκηνοθέτης μιας συγκεκριμένης παιδείας. Εκρινε πως ήρθε ο καιρός να δοκιμαστεί με κάτι άλλο, πιο σύνθετο και ολισθηρό. Και καλά έκανε. Εδώ τόσοι και τόσοι ατάλαντοι, δήθεν και nobodys, χωρίς την ελάχιστη ουσιαστική προσφορά στα θεατρικά πράγματα του τόπου, πιάνουν τα τραγικά έργα από τα μαλλιά και τα κάνουν σαν τα μούτρα τους. Τουλάχιστον αυτός, πριν μπει στο χώρο, είχε κάποιο έργο να επιδείξει. Είχε κάποιο διαβατήριο ποιότητας. Τώρα, το ότι δε λειτούργησαν στο τέλος οι βασικές του αναλογίες, το ότι δεν κατάφερε να πείσει ότι όντως είχε κάτι ολοκληρωμένο στο μυαλό του δεν είναι δα και το τέλος του κόσμου. Γιατί τέτοια υστερία; Εχουμε δει απείρως χειρότερα πράγματα και δεν ακούσαμε τέτοιες κραυγές απελπισίας. Τουλάχιστον αυτός είχε το θάρρος να προσπαθήσει για το διαφορετικό. Και ξέρουμε ότι τα λάθη τα κάνουν αυτοί που τολμούν.